

njevali ali celo zabrisovali glavni analitični miselni tok, tedaj nepretrgana koncentracija na temo, a ne zadnje tista raziskovalna volja, ki z rezultati in principi analize, ki jih odkriva in šteje za pozitivne, skuša vplivati tudi na sodobnost, zlasti še v duhu odpravljanja človekove odtujitve (alienacije): to so poleg čisto zgodovinskih dognanosti najbolj dragocene lastnosti tega znanstvenega spisa, ki v okvirih teme utrjuje in pogloblja načela marksistične literarne estetike.

Franc Zadavec

MATIJA MURKO, IZBRANA DELA*

Pred kratkim je Slovenska matica izdala v redakciji Antona Slodnjaka *Izbrano delo Matije Murka*. Tako smo Slovenci šele enajst let po smrti tega zaslužnega in slavnega rojaka dobili dokaj skróčen in vendarle zaokrožen pregled njegovega obsežnega dela. Založnica in urednik nista pripravila knjige samo iz spoštovanja do nekdanjega sodelavca Slovenske matice, ampak predvsem iz prepričanja, da je v Murkovih spisih še veliko živega, kar tudi danes spodbuja in oplaja kulturno in znanstveno delo.

Matija Murko (1861—1952) je bil eden zadnjih velikih predstavnikov stare slavistične šole, ki je pod skupnim pojmom slovanska filologija združevala jezik, slovstvo, etnografijo in kulturno zgodovino. Temu širokemu pojmovanju slavistike je ostal zvest do konca življenja. Lahko bi rekli, da ga je celo razširil z vnetim delom za zblíževalno kulturno politiko. Poleg del, ki so izšla v knjižni obliki — *Češka romantika* (1897), *Zgodovina starejših južnoslovanskih literatur* (1908), *Pomen reformacije in protireformacije za duhovno življenje južnih Slovanov* (1927), (vse tri so v nemščini), *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike I—II* (1951) in *Spomini* (1951, slovanska izdaja) — je napisal veliko pomembnih monografij in razprav in pa celo vrsto člankov in ocen, ki jih je objavljval v raznih časopisih, revijah in zbornikih. Poleg raziskovalnega in pedagoškega dela na univerzah na Dunaju, v Gradcu, v Leipzigu in v Pragi je izredno velikega kulturnega pomena njegovo znanstvenoorganizacijsko delovanje, ki se je posebno srečno razvijalo in doseglo največ uspehov v Pragi. Kot znanstvenik, ki je raziskoval slovansko materialno kulturo po metodi povezovanja besed in stvari, je postal eden izmed sourednikov etnografsko-lingvistične revije *Wörter und Sachen*. V Pragi je bil eden izmed ustanoviteljev Slavie, časopisa za slovansko filologijo, ki naj bi združevala vse Slovane, spisi pa naj bi v njej izhajali v vseh slovanskih in tudi v svetovnih jezikih.

Poleg strokovnih vprašanj so Murka vedno živo zanimali tudi drugi aktualni problemi slovanskega sveta, posebno južnih Slovanov. Takih problemov se v svojih spisih, posebno v krajših, rad dotika in jih s svojimi pretresi in trezno presojo pomaga reševati.

Slodnjakov izbor lepo pokaže dve pglavitni črti Murkove osebnosti; le-ti sta skoraj zmeraj povezani med seboj; na eni strani je znanstvenik, ki analizira, išče povezave med posameznimi pojavi in dela sinteze; na drugi strani pa je javni delavec, ki dela za slovansko vzajemnost, za spoznavanje in razumevanje posameznih slovanskih narodov med seboj in za dvig njihovega kulturnega življenja.

Na probleme, ki jih je raziskoval, je Murko vedno gledal iz širokih perspektiv, poskušal je najti obči pogled na stvari in vedno je upošteval razne okoliščine. S svojim delom je prišel do pomembnih rezultatov in dosegel velike uspehe, tako da je ob koncu *Spominov* lahko zapisal srečno misel, da je doživel izpolnitev svojih življenjskih idealov v večji meri, kakor je sam pričakoval.

Murko je vzor velikega rodoljuba, ki ne pozna šovinizma. Čeprav je največ pisal o južnih in zahodnih Slovanih, pripada njegovo delo po svoji idejnosti vsem Slovanom.

Na 400 strani običajnega formata ni mogoče sprejeti niti približno vsega, kar je v Murkovem delu pomembnega in še do danes aktualnega. Vendar izbor, ki obsega poleg člankov in razprav tudi bolj ali manj zaokrožene odlomke iz samostojnih knjig in ki se mu véasih preveč pozna, da ga je napravil literarni zgodovinar, lepo prikaže široko področje Murkovega raziskovanja in iz njega lahko bralec brez večjih težav izluči idejno usmerjenost celotnega Murkovega delovanja.

Z razpravami o *Prešernu, starocerkvenoslovanskem slovstvu, južnoslovanski reformaciji in protireformaciji, Čelakovskem in njegovem krogu, predhodnikih ilirizma, slovanski ideji pred Kollárjem in o Kollárjevi »Slovanski vzajemnosti«*, izmed katerih so druga, tretja in četrta odlomki iz obširnejših knjig, je literarnozgodovinski del Murkovega dela

* Uredil, uvod in opombe napisal Anton Slodnjak. Slovenska matica. V Ljubljani 1962.

dobro prikazan. Že iz tega kratkega izbora vidno izstopajo tiste karakteristike Murkovega raziskovanja slovanske literarne preteklosti, po katerih je postal slaven: filološka temeljitost, dobro poznavanje predmeta in literature o njem, duhovito razčlenjevanje gradiva, jasno izražene zaključne misli in predvsem primerjalna metoda raziskovanja.

Izmed spisov, ki se nanašajo na zgodovino slovanske filologije, ki jo je gojil vse življenje, posebno v spominskih spisih in v življenjepisih pomembnih slavistov, kot je npr. monografija o Vatroslavu Oblaku, prinaša naš izbor *Miklošičevo mladost in študijska leta* in pa življenjepisa *Karla Streklja* in *Vatroslava Jagića*. V teh treh življenjepisih kakor tudi v drugih spisih takšne vrste je pisec posvetil največ pozornosti duhovnemu razvoju posameznih slavistov in označtvi njihovega dela, zato je ob tem lahko prikazal izčrpno tudi nekatere strokovne probleme.

Med etnografskimi spisi prinaša izbor zadnje poglavje poročila o češkoslovanski narodopisni razstavi v Pragi leta 1895 — *Nauki za Slovence*, kjer je pisec napravil načrt, kako bi bilo pri nas treba urediti etnografsko delo. Škoda, da poleg *Hiše Slovencev* ni v knjigi še kakakega spisa, ki je napisan po principu povezovanja besed in stvari. Najvažnejše Murkove razprave te vrste so: *Grob kot miza*, *Rožiči pri Slovanih* in *K zgodovini vil*. Ta smer je imela za našo etnografijo in jezikoslovje izreden pomen. Na tem področju je Murko še danes najbolj živ in aktualen. Ker se je etnografija prehitro odcepila od filologije in se relativno osamosvojila, preden je bilo mogoče to metodo na slovanskem materialu vsestransko uporabiti, Murka slovanska etnografija tu še ni dosegla.

Največ časa je Murko posvetil proučevanju južnoslovanske ljudske poezije, predvsem srbohrvatske ljudske epike. Večkrat je potoval v domovino ljudske epike, da bi proučil njeno življenje in pa družbene, socialne in kulturne okoliščine, v katerih se razvija. V svojem dolgoletnem proučevanju ljudske poezije je prišel do cele vrste ugotovitev, ki so v marsičem spremenile še iz romantičnih časov izviraajoče in močno zakoreninjeno gledanje na narodno pesem. Večino svojih spoznanj o ljudski poeziji je strnil v velikem delu *Tragom srpsko-hrvatske narodne epike*. Naš izbor vsebuje dva sestavka o slovenski ljudski pesmi in dva o srbohrvatski, od katerih je eden uvod k omenjeni knjigi.

Poleg semantičnih opomb k nekaterim besedam v *Hiši Slovencev* je Murkovo jezikovno delo v izboru zastopano z dvema člankoma — *Početek edinstvenega književnega jezika Hrvatov in Srbov in Slovenski jezik v Jugoslaviji*, ki nas že s svojima naslovoma opozarjata, da sta posvečena v prvi vrsti sociološkimi in družbenim problemom jezika. Tudi sicer je med Murkovimi spisi poleg *Enklitik v slovenščini* (LMS 1891 in 1892) malo takih mest, ki bi bila posvečena zgolj lingvistiki. O posameznih jezikovnih problemih je napisal največ v zvezi z etnografskimi študijami in v spisih, ki so posvečeni zgodovini slovanske filologije.

Izmed ocen del s področja slovanske filologije, ki jih je napisal posebno veliko, dokler je bil na Dunaju in v Gradcu, je urednik izbral dve iz Ljubljanskega zvona, in sicer pretes izdaje korespondence med Kopitarjem in Vukom in kritiko Drechslerjeve študije o Stanku Vrazu.

Med *Gradivo*, izbor je namreč zaradi preglednosti razdeljen po zvrsteh posameznih spisov, sta uvrščena dva krajša sestavka: *Stanko Vraz v Solčavi in Matija Čop v Lvovu*.

Kot človek, ki je velik del svojega življenja preživel v Pragi, kjer je »mogel delati po svojih znanstvenih in narodnih idealih, iz vse svoje duše«, je veliko napravil za prijateljstvo in razumevanje med jugoslovanskimi narodi ter Čehi in Slovaki. S tega področja prinaša izbor članek *Čehoslovaki in Jugoslovani*, ki je nekakšen zgodovinski pregled zvez in sodelovanja med našimi narodi.

Izbor zaključujejo spominski zapis o začetku Murkovega pisateljevanja, kratek in z izredno ljubeznjivo napisan članek o njegovih najožjnih rojakih Prlekih in pismo *Moji spomini in želje*, ki ga je avtor ob svoji 75-letnici poslal svojim častilcem, zbranim v Slovanskem inštitutu, kjer je zavzemal visoko in ugledno mesto.

Izboru je napisal urednik kratek in tehten uvod o Murkovem delu in pomenu za današnji čas. Na koncu knjige sledijo avtorjevimi opombam še opombe urednika in kazalo imen. Prevajalci — Božidar Borko, Majda Križaj, Vilko Novak, Marlena Pucher-Kanc in France Vogrinc — so uspešno rešili svojo nalogo, tako da so prevodi ohranili živahnost in jasnost Murkovega stila. Čeprav je knjiga razmeroma skromna po obsegu spričo obsežnosti Murkovega dela, je vendarle lepa počastitev stote obletnice njegovega rojstva.

Navsezadnje je bil tak izbor že zelo potreben. Mlajše generacije poznajo Murkovo delo manj, kakor bi bilo primerno njegovemu pomenu. Večina njegovih spisov je v prvih natisih teže dostopna sedanjim bralcem. Starejše generacije pri nas pa so njegovo delo in pobude žal premalo upoštevale.

France Novak